

Kroniek

Supranationaal procesrecht: Verordening Brussel I-bis

1. Algemeen

Deze kroniek is het eerste deel van een tweeluik-kroniek over de ontwikkelingen op het terrein van het internationaal procesrecht. Dit deel heeft betrekking op de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: HvJEU) over de voor de praktijk meest relevante bepalingen van de Verordening Brussel I-bis (hierna: Brussel I-bis)¹ na de verschijning van de laatste kroniek over deze verordening in 2023.² In het later te verschijnen tweede deel van deze tweeluik-kroniek wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingen op het terrein van de erkenning en tenuitvoerlegging onder Brussel I-bis en wordt de rechtspraak op het terrein van het commune internationaal procesrecht (rechtsmacht en erkenning en tenuitvoerlegging) besproken.

Naast de rechtspraak over het toepassingsgebied van Brussel I-bis komen in dit deel van de kroniek de arresten van het HvJEU aan de orde over de alternatieve bevoegdheidsgronden bij contractuele geschillen, bij geschillen uit hoofde van onrechtmatig handelen en bij meerdere verweerders. Ook wordt ingegaan op de rechtspraak over de forumkeuze en de toepasselijkheid van de exclusieve bevoegdheidsgronden. In de voetnoten wordt verwezen naar de verschillende annotaties van deze arresten.³ Aanvullend daarop wijs ik nog op het verschijnen van de tweede druk van het boek *Grenzeloos procederen* van Schotel en van de inmiddels dertiende druk van *Inleiding tot het Nederlandse Internationaal Privaatrecht* van Strikwerda en Schaafsma.⁴ Daarnaast kan ook worden gewezen op een drietal belangrijke commentaren op Brussel I-bis van de hand van Trevor Hartley, van Peter Mankowski en Vesna Lazić en van het team geleid door Marta Requejo Isidro.⁵

2. Toepassingsgebied van Brussel I-bis:

internationaal geschil in burgerlijke en handelszaken

Brussel I-bis geldt in burgerlijke en handelszaken in geschillen met grensoverschrijdende elementen indien een rechtsvorde- ring op of na 10 januari 2015 bij de rechter is ingesteld (zie art. 1 jo. art. 66 Brussel I-bis). In het *Chmicka*-arrest wijst het HvJEU erop dat bij een verzet tegen een verstekbeslissing relevant is de datum waarop de procedure die tot deze beslissing heeft geleid, is begonnen en niet de datum waarop het verzet wordt ingesteld.⁶ In casu is de verstekbeslissing gewezen in een procedure die vóór 10 januari 2015 is ingesteld, zodat de rechtsmacht van de rechter in het onderhavige geval niet aan de hand van Brussel I-bis moest worden bepaald, maar aan de hand van haar voorganger, de EEX-Verordening.⁷ Tijdens het procedureverloop verandert het toepasselijke regime dus niet.

2.1 Internationaal geval

Het is vaste rechtspraak van het HvJEU dat Brussel I-bis slechts van toepassing is in een internationaal geval. Op basis van deze rechtspraak is daarvan sprake in een geval dat meerdere lidstaten betreft, of indien het één lidstaat betreft, als sprake is van een grensoverschrijdend element vanwege betrokkenheid van een derde staat.⁸ Zo is het HvJEU in de afgelopen periode tweemaal geconfronteerd geweest met de vraag of een forumkeuzebeding voor de rechter van een lidstaat tussen partijen die in dezelfde andere (lid)staat gevestigd zijn, een geval betreft met een grensoverschrijdend element, zodat de geldigheid van het forumkeuzebeding aan de hand van Brussel I-bis moet worden beoordeeld. In de zaak *Inkreal/DR* betrof het een forumkeuzebeding tussen twee in Slowakije gevestigde partijen die een forumkeuze zijn overeengekomen voor de rechter in Tsjechië zonder dat de overeenkomst enig ander aanknopingspunt met Tsjechië had.⁹ Zowel Slowakije als Tsjechië is lidstaat van de EU. Het HvJEU overweegt dat dit beding onder het toepassingsgebied van art. 25 Brussel I-bis valt, waarin een regeling voor de beoordeling van de geldigheid van een forumkeuze voor een rechter van een lidstaat in een burgerlijke en handelszaak is opgenomen. Zou dit niet het geval zijn en zou de geldigheid van zo'n beding aan de hand van de nationale regels van het internationaal privaatrecht van de lidstaten worden beoordeeld, dan zou immers een groter gevaar bestaan voor bevoegdheidsconflicten en dus voor parallelle

1 Verordening (EU) 1215/2012, *PbEU* 2012, L 351/1.

2 M. Zilinsky, 'Kroniek. Supranationaal procesrecht: Brussel I-bis-Verordening', *TCR* 2023, afl. 1, p. 20-29.

3 Zie ook M. Haentjes, K. Saarloos & J. Valk, 'Kroniek van het internationaal privaatrecht', *NJB* 2024/934 en M. Haentjes e.a., 'Kroniek van het internationaal privaatrecht', *NJB* 2026/1048.

4 O.J.W. Schotel, *Grenzeloos procederen. Aspecten van Nederlands internationaal burgerlijk procesrecht* (Cahier Privaatrecht), Nijmegen: Ars Aequi 2024 en L. Strikwerda & S.J. Schaafsma, *Inleiding tot het Nederlandse Internationaal Privaatrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2026.

5 T.C. Hartley, *Civil Jurisdiction and Judgements in Europe*, Oxford: Oxford University Press 2023, V. Lazić & P. Mankowski, *The Brussels I-bis Regulation. Interpretation and Implementation* (Elgar European Law and Practice Series), Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2023 en M.R. Isidro (red.), *Brussels I Bis. A Commentary on Regulation (EU) No 1215/2012* (Elgar Commentaries in Private International Law Series), Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2022.

6 HvJEU 10 juli 2025, C-99/24, ECLI:EU:C:2025:563, *NJ* 2025/288 (*Chmicka*).

7 Verordening (EG) 44/2001, *PbEG* 2001, L 12/1, ook aangeduid als Brussel I.

8 HvJEG 1 maart 2005, C-281/02, ECLI:EU:C:2005:120, *NJ* 2007/369, m.nt. P. Vlas (*Owusu/Jackson*).

9 HvJEU 8 februari 2024, C-566/22, ECLI:EU:C:2024:123, *NJ* 2024/189, m.nt. C.G. van Plas; *JOR* 2024/131, m.nt. M. Zilinsky; *JBP* 2024/41, m.nt. B.F.L.M. Schim (*Inkreal/DR*) alsmede M. Zilinsky, 'Internationaliteit en forumkeuze', *WPNR* 2024, afl. 7472, p. 524-530.

procedures. Het HvJEU wijst uitdrukkelijk aansluiting bij art. 1 lid 2 Haags Forumkeuzeverdrag¹⁰ af, op grond waarvan een situatie niet internationaal is wanneer de partijen in dezelfde verdragsstaat hun verblijfplaats hebben en de betrekkingen tussen de partijen en alle andere voor het geschil ter zake doende elementen, ongeacht de plaats van het aangewezen gerecht, uitsluitend met die staat verbonden zijn. Het enkel aanwijzen van een rechter in een andere verdragsstaat brengt het geschil dus niet onder de scope van het verdrag. Dit is dus anders onder Brussel I-bis, waaronder een forumkeuze een intern geschil, wat betreft de bevoegdheid van de rechter, wel kan internationaliseren. In het *Cabris Investments/Revetas Capital Advisers*-arrest zet het HvJEU dit door ook met betrekking tot een forumkeuze voor de rechter van een lidstaat tussen twee in een derde land gevestigde partijen in een geval dat er geen aanknopingspunten met de lidstaat van de gekozen rechter bestaan.¹¹ De toepasselijkheid van art. 25 Brussel I-bis op zo'n forumkeuze is ook in overeenstemming met het doel van Brussel I-bis. Deze verordening richt zich immers op het creëren van eenvormigheid van de regels inzake jurisdictiegeschillen in burgerlijke en handelszaken bij wege van bevoegdheidsregels die in hoge mate voorspelbaar zijn. Ook streeft zij rechtszekerheid na. Het HvJEU bevestigt wederom dat dit aan het voorkomen van parallele procedures bijdraagt. In casu was sprake van een forumkeuze voor de Oostenrijkse rechter tussen twee in het Verenigd Koninkrijk gevestigde vennootschappen. Weliswaar is het Verenigd Koninkrijk partij bij het Haags Forumkeuzeverdrag, maar dit verdrag was in casu niet van toepassing omdat niet voldaan was aan het reeds genoemde art. 1 lid 2 Haags forumkeuzeverdrag. Doordat het HvJEU de forumkeuze in casu onder het toepassingsbereik van Brussel I-bis heeft gebracht, is het niet toegekomen aan de overige gestelde prejudiciële vragen. Deze hadden betrekking op de vraag naar de mogelijke 'herleving' van, bijvoorbeeld, het Brits-Oostenrijks bilaterale verdrag.¹²

2.2 Materieel toepassingsgebied van Brussel I-bis: burgerlijke en handelszaken

Op grond van art. 1 lid 1 Brussel I-bis is de verordening van toepassing in burgerlijke en handelszaken. Hiervan zijn uitgesloten fiscale zaken, douanezaken en administratiefrechtelijke zaken alsmede de zaken betreffende de aansprakelijkheid van de staat wegens *acta iure imperii*. In het *Mahá*-arrest heeft het HvJEU overwogen dat een verzoek inzake het verkrijgen van een vervangende toestemming voor de vrijgave van een in gerechtelijke bewaring gegeven voorwerp niet onder het toepassingsgebied van de verordening valt, indien de gerechtelijke bewaring van het voorwerp gevolg is van beslaglegging door

een strafrechtelijke vervolgingsautoriteit.¹³ Het verzoek vindt immers zijn oorsprong in een overheidshandeling die buiten het toepassingsgebied van de verordening valt. Dat naar het nationale recht van de aangezochte rechter een dergelijk verzoek een civielrechtelijk karakter heeft, doet hieraan niet af. De bepalingen van Brussel I-bis dienen verordeningsautonomie te worden uitgelegd.

In art. 1 lid 2 sub b Brussel I-bis worden van het begrip 'burgerlijke en handelszaken' uitgesloten het faillissement, akkoorden en andere soortgelijke procedures. Deze uitsluiting hangt samen met het bestaan van de EU-Insolventieverordening, die de rechtsmacht, het toepasselijke recht en de erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in insolventiezaken binnen de EU regelt.¹⁴ In het *Oilchart International/O.W. Bunker*-arrest heeft het HvJEU overwogen dat Brussel I-bis niet van toepassing is op een in een lidstaat tegen een vennootschap ingestelde vordering tot betaling van geleverde goederen waarin geen melding wordt gemaakt van de eerder in een andere lidstaat tegen die vennootschap geopende insolventieprocedure, noch van het feit dat de betreffende schuldvordering reeds is ingediend in de boedel van de failliet verklaarde vennootschap.¹⁵ In casu werd O.W. Bunker door de Nederlandse rechter failliet verklaard. Oilchart heeft een vordering uit de door O.W. Bunker onbetaalde factuur ter verificatie bij de curatoren van O.W. Bunker ingediend. Oilchart heeft zich ook tot de Belgische rechter gewend met een vordering tot veroordeling van O.W. Bunker tot betaling van de factuur. Deze rechter heeft zich in eerste aanleg bevoegd verklaard, maar op grond van het Nederlandse faillissementsrecht niet-ontvankelijk verklaard. In hoger beroep is de vraag gezen of deze vordering onder het toepassingsbereik van Brussel I-bis valt. Het HvJEU wijst erop dat er in Brussel I-bis een regeling ontbreekt van samenloop tussen twee procedures, zoals dat in casu het geval is. Dit leidt dan ook volgens het HvJEU ertoe dat de onderhavige procedure niet onder de uitzondering van art. 1 lid 2 sub b Brussel I-bis valt, zodat deze verordening van toepassing is op het bepalen van de bevoegdheid van de Belgische rechter. Bovendien vloeit de vordering die bij de Belgische rechter is ingediend, niet rechtstreeks uit de insolventieprocedure voort en staat derhalve los van de faillissementsprocedure in Nederland.

3. Alternatieve bevoegdheidsgrond voor contractuele vorderingen

3.1 Precontractuele overeenkomst geen overeenkomst tot verstrekking van diensten

De algemene bevoegdheidsregel van Brussel I-bis is dat de verweerder overeenkomstig art. 4 lid 1 voor de gerechten van de

10 *Trb.* 2009, 31.

11 HvJEU 9 oktober 2025, C-540/24, ECLI:EU:C:2025:766, *JBPr* 2026/1, m.nt. M. Zilinsky (*Cabris Investments/Revetas Capital Advisers*).

12 Zie over deze problematiek vanuit het Nederlandse perspectief M. Zilinsky, 'Brexit: de gevolgen voor forumkeuzeclausules en de erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in burgerlijke en handelszaken', *TCR* 2021, afl. 2, p. 51-59.

13 HvJEU 4 oktober 2024, C-494/23, ECLI:EU:C:2024:848, *RvdW* 2025/384 (*Mahá*).

14 Verordening (EU) 2015/848, *PbEU* 2015, L 141/9. Deze verordening heeft per 26 juni 2017 de EG-insolventieverordening (Verordening (EG) 1346/2000, *PbEG* 2000, L 160/1) vervangen.

15 HvJEU 14 november 2024, C-394/22, ECLI:EU:C:2024:952, *NJ* 2025/125, m.nt. A. Berends (*Oilchart/O.W. Bunkers*).

lidstaat van zijn woonplaats dient te worden opgeroepen. Ingevolge art. 7 lid 1 Brussel I-bis kan de verweerder met een woonplaats in een lidstaat ten aanzien van verbintenissen uit overeenkomst ook voor de rechter van een andere lidstaat worden opgeroepen, namelijk voor de rechter van de plaats van uitvoering van de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt. Betreft het een overeenkomst tot verstrekking van diensten, dan bepaalt art. 7 lid 1 sub b Brussel I-bis dat onder deze plaats de plaats in een lidstaat wordt begrepen waar de diensten volgens de overeenkomst verstrekt werden of verstrekt hadden moeten worden. In het *EXTÉRIA/Spravíme*-arrest overweegt het HvJEU dat de overeenkomst tot verstrekking van diensten in de zin van deze bepaling niet omvat een precontractuele overeenkomst tot sluiting van een franchiseovereenkomst.¹⁶ Het begrip ‘diensten’ impliceert op zijn minst dat de partij die de diensten verstrekt een bepaalde activiteit verricht tegen vergoeding. Het bestaan van een activiteit vereist volgens vaste rechtspraak van het HvJEU positieve handelingen, hetgeen een eenvoudig nalaten uitsluit. De vergoeding als tegenprestatie voor deze activiteit is niet strikt op te vatten als de betaling van een som geld, aangezien het geheel van de voordelen uit deze positieve handelingen een economische waarde vertegenwoordigt die kan worden beschouwd als een vergoeding. Hoewel een franchiseovereenkomst wel deze elementen bevat, zodat zij als een overeenkomst tot verstrekking van diensten kan worden aangemerkt, is dit niet het geval wat de precontractuele overeenkomst tot het sluiten van een dergelijke overeenkomst betreft. De in de precontractuele overeenkomst opgenomen verplichtingen kunnen niet als verstrekking van diensten worden beschouwd. Dit betekent dat overeenkomstig art. 7 lid 1 sub c Brussel I-bis de alternatief bevoegde rechter uit hoofde van zo'n precontractuele overeenkomst op grond van art. 7 lid 1 sub a Brussel I-bis moet worden bepaald. Dit laatste artikelonderdeel houdt in dat een verweerder met een woonplaats in een lidstaat ook kan worden opgeroepen voor de rechter van de plaats in een lidstaat waar de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt, is of moet worden uitgevoerd. Nu het geschil betrekking had op de betaling van een contractuele boete die in de precontractuele overeenkomst is afgesproken, zal de plaats van betaling van deze boete moeten worden vastgesteld om de bevoegde rechter te kunnen aanwijzen.

3.2 De plaats van verstrekking van diensten en levering van software

In het *VariusSystems/GR*-arrest kwam de vraag aan bod naar het bepalen van de plaats van verstrekking van diensten onder art. 7 lid 1 sub b Brussel I-bis bij een overeenkomst inzake het ontwerp, de programmering, het onderhoud en de voortdurende aanpassing van geïndividualiseerde software.¹⁷ Het HvJEU wijst erop dat indien meerdere contractuele verbintenissen bestaan, de kenmerkende verbintenis van de betrokken overeenkomst moet worden vastgesteld. Bij een overeenkomst

tot verstrekking van software is de kenmerkende verbintenis de software ter beschikking stellen van de betrokken afnemer. Dit leidt ertoe dat de plaats van verstrekking van diensten de plaats is waar deze afnemer toegang tot die software heeft, dat wil zeggen daar waar hij deze software opvraagt en gebruikt, aldus het HvJEU. Wordt de software op verschillende plaatsen gebruikt, dan is dit de woonplaats van de afnemer en, in het geval van een vennootschap, de plaats van de hoofdzetel van de vennootschap, aangezien deze plaats volgens het HvJEU zowel voor de eiser als voor de verweerder zeker en identificeerbaar is en dus de bewijslevering en de procesinrichting vergemakkelijkt.

3.3 Art. 7 lid 1 Brussel I-bis en cessie van een contractuele vordering

Een luchtvervoerovereenkomst is op basis van vaste rechtspraak van het HvJEU ook een overeenkomst tot verstrekking van diensten, zodat de alternatief bevoegde rechter naast die van de rechter van de vestigingsplaats van de aanbieder van de vervoerdienst op grond van art. 7 lid 1 sub b Brussel I-bis kan worden bepaald. Dit artikel blijft ook gelden voor het vaststellen van de rechtsmacht indien de passagier een vordering inzake compensatie wegens vertraging uit hoofde van de Luchtvaartverordening¹⁸ aan een derde cedeert, die als cessionaris deze vordering tegen de luchtvaartmaatschappij bij de rechter instelt.¹⁹ Ingevolge art. 7 lid 1 sub b Brussel I-bis blijven derhalve de rechter van de plaats van vertrek van de vlucht en die van de plaats van de aankomst van de vlucht bevoegd. Noch de cessieovereenkomst tussen de passagier en de derde, noch het ontbreken van een contractuele band tussen de derde en de luchtvaartmaatschappij doet hieraan af. De cessieovereenkomst verleent immers de cessionaris de rechten die de cedent, in casu de passagier, jegens de luchtvaartmaatschappij heeft. Een overdracht van een vordering heeft geen invloed op het bepalen van de rechtsmacht. De rechtsmacht dient dus aan de hand van de oorspronkelijke rechtsverhouding te worden vastgesteld.

4. Alternatieve bevoegdheidsgrond voor vorderingen uit hoofde van onrechtmatige daad

Naast de algemene bevoegdheidsregeling krachtens art. 4 lid 1 Brussel I-bis, op grond waarvan de verweerder voor de gerechten van de lidstaat van zijn woonplaats dient te worden opgeroepen, kan de eiser op grond van art. 7 lid 2 Brussel I-bis de verweerder met een woonplaats in een lidstaat ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad in een andere lidstaat oproepen voor de rechter van de plaats waar het schadebrennende feit zich heeft voorgedaan of kan voordoen. Het is vaste rechtspraak van het HvJEU dat deze plaats zowel de plaats van de schadeveroorzakende handeling (*Handlungsort*) omvat als de plaats waar de directe schade is ingetreden (*Erfolgort*).²⁰

16 HvJEU 14 september 2023, C-393/22, ECLI:EU:C:2023:675, NJ 2023/335 (*EXTÉRIA/Spravíme*).

17 HvJEU 5 september 2024, C-526/23, ECLI:EU:C:2024:706, RvdW 2025/429 (*VariusSystems/GR*).

18 Verordening (EG) 261/2004, PbEG 2004, L 46/1.

19 HvJEU 9 oktober 2025, C-551/24, ECLI:EU:C:2025:771, NJ 2016/12 (*Deutsche Lufthansa/AirHelp Germany*).

20 HvJEG 30 november 1976, 21/76, ECLI:EU:C:1976:166, NJ 1977/494, m.nt. J.C. Schultsz (*Kalimijnen*).

4.1 Lokalisatie van de plaats van het intreden van schade (Erfolgsort)

Reeds in de vorige kroniek²¹ heb ik op de vele rechtspraak van het HvJEU over art. 7 lid 2 Brussel I-bis gewezen die betrekking heeft op schadevergoedings- respectievelijk verbodsvorderingen in verband met de schending van het Europese dan wel het nationale mededingingsrecht en/of in verband met misbruik van machtspositie en op schadevergoedingsvorderingen in het kader van de emissiesoftwarekwesitie. Het *MA/FCA Italy*-arrest heeft betrekking op de laatstgenoemde kwestie.²² In deze zaak komt de vaststelling van het *Erfolgsort* aan de orde wanneer een voertuig dat door zijn fabrikant in een eerste lidstaat beweerdelijk is uitgerust met een onrechtmatig manipulatie-instrument dat de doelmatigheid van de emissiecontrolesystemen vermindert, het voorwerp is geweest van een in een tweede lidstaat gesloten verkoopovereenkomst en aan de koper is overhandigd in een derde lidstaat, waar het overeenkomstig zijn gebruiksdoel is gebruikt. Volgens het HvJEU wordt schade bestaande in een waardevermindering van een voertuig die voortvloeit uit het verschil tussen de door de koper voor dat voertuig betaalde prijs en de werkelijke waarde ervan als gevolg van de geïnstalleerde software die de emissiegegevens manipuleert, aangemerkt als ‘aanvankelijke schade’, aangezien deze schade voorafgaand aan de aankoop van het voertuig door de uiteindelijke koper niet bestond. Deze schade treedt pas op het moment van de aankoop van het vermeend gebrekkige voertuig op. Wanneer de ondertekening van de verkoopovereenkomst enerzijds en de overhandiging en het gebruik van het voertuig anderzijds in verschillende lidstaten hebben plaatsgevonden, is de plaats van aankoop van dat voertuig, en dus de plaats waar de schade is ingetreden in de zin van art. 7 lid 2 Brussel I-bis, de plaats waar het voertuig aan de koper is overhandigd. Het HvJEU wijst erop dat de plaats waar het voertuig dat een gebrek vertoont, wordt gebruikt niet relevant is voor het bepalen van het *Erfolgsort*. Deze plaats is voor de wederpartij van de gebruiker van het voertuig onvoorzienbaar. Bovendien wordt de schade geacht zich te manifesteren bij de aankoop van het voertuig, dus bij de overhandiging ervan.

Het vaststellen van het *Erfolgsort* kwam ook in het *MOL/MB*-arrest²³ aan de orde. Deze zaak is het gevolg van het zogenoemde Truckskartel.²⁴ In casu is aan het HvJEU de vraag voorgelegd of het *Erfolgsort* ook omvat de maatschappelijke zetel van de moedermaatschappij die een vordering instelt tot vergoeding van schade die uitsluitend door haar dochterondernemingen is geleden als gevolg van mededingingversto-

rend gedrag van een derde, in de zin van art. 101 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en deze moedermaatschappij en die dochterondernemingen deel uitmaken van dezelfde economische eenheid. Het HvJEU overweegt dat de theorie van de economische eenheid in casu niet relevant is voor het vaststellen van het *Erfolgsort*. Het HvJEU wijst erop dat de relevante schade niet door de moedermaatschappij wordt geleden, maar door haar dochterondernemingen, zodat deze schade in de respectieve plaatsen van hun vestiging moet worden gelokaliseerd. Het feit dat art. 7 lid 2 Brussel I-bis in het onderhavige geval niet van toepassing is, belet de vermeende slachtoffers van een mededingingverstorende gedraging niet om hun rechten op schadevergoeding te doen gelden. Zij kunnen zich immers gezamenlijk op grond van art. 4 lid 1 Brussel I-bis tot de rechter in de lidstaat van de vestigingsplaats van de vermeende inbreukmaker wenden.

4.2 Art. 7 lid 2 Brussel I-bis en de relatieve bevoegdheid van de aangewezen rechter

Het is vaste rechtspraak van het HvJEU dat art. 7 lid 2 Brussel I-bis niet alleen de internationale bevoegdheid van de aangewezen rechter regelt, maar ook de relatieve bevoegdheid.²⁵ Staat dit in de weg aan het instellen van een representatieve vordering door een claimorganisatie voor benadeelden die verspreid over een lidstaat woonachtig zijn? In de *TikTok*-zaak waren de rechtbank Amsterdam en het gerechtshof Amsterdam van oordeel dat dit niet het geval is.²⁶ In de *AppStores*-zaak heeft de rechtbank Amsterdam een aantal prejudiciële vragen over deze problematiek aan het HvJEU gesteld. In deze specifieke zaak gaat het om een representatieve vordering die ingesteld is door een stichting, ter bescherming van de collectieve belangen van een aantal niet-geïdentificeerde maar wel identificeerbare gedupeerden van een mededingingverstorende gedraging. De representatieve vordering is ingesteld voor de gedupeerden die zowel in als buiten het arrondissement Amsterdam woonden respectievelijk gevestigd waren. In zijn arrest naar aanleiding van deze vragen overweegt het HvJEU dat binnen de markt van een lidstaat die beweerdelijk wordt beïnvloed door zo'n mededingingverstorende gedraging, iedere rechter van die lidstaat die materieel bevoegd is om de collectieve belangen te beschermen van deze gedupeerden, op grond van de plaats waar de schade is ingetreden, internationaal en territoriaal bevoegd is tot kennisneming van deze representatieve vordering ten aanzien van deze gedupeerden.²⁷ Het HvJEU wijst erop dat het gehele grondgebied van de lidstaat waarop de online winkel is gericht de plaats van het intreden van schade vormt. In dit specifieke geval gaat het om de virtuele ruimte die door deze online winkel, zoals door AppStore NL, wordt gevormd en waarbinnen de aankopen hebben

21 Zilinsky 2023, par. 5.4.

22 HvJEU 22 februari 2024, C-81/23, ECLI:EU:C:2024:165, *NJ* 2024/131 (*MA/FCA Italy en FPT Industrial*). Zie over dit arrest M.H. ten Wolde, ‘Het forum delicti en de aankoop van een van sjoemelsoftware voorzien voertuig. Nadere uitleg van het Hof van Justitie EU. HvJEU 22 februari 2024, C-81/23, ECLI:EU:C:2024:165, NIPR 2024-515 (MA tegen FCA Italy Spa, FPT Industrial Spa)’, *NIPR* 2024, afl. 2, p. 269-274.

23 HvJEU 4 juli 2024, C-425/22, ECLI:EU:C:2024:578, *NJ* 2024/285 (*MOL/MB*).

24 Besluit van de Europese Commissie van 19 juli 2016, C(2016)4673 final, *PbEU* 2017, C 108/6.

25 HvJEU 15 juli 2021, C-30/20, ECLI:EU:C:2021:604, *NJ* 2021/307 (*Volvo*).

26 Rb. Amsterdam 9 november 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:6488, *JOR* 2023/43, m.nt. M.J. Bosselaar en P.E. Sprietsma; *JBPr* 2024/14, m.nt. T.R.B. de Greve en Hof Amsterdam 7 oktober 2025, ECLI:NL:GHAMS:2025:2666.

27 HvJEU 2 december 2025, C-34/24, ECLI:EU:C:2025:936 (*Stichting RC/Apple Distribution*).

plaatsgevonden. Volgens het HvJEU kan de bundeling van individuele vorderingen zowel de uitoefening van het recht op schadevergoeding voor de gedupeerden als de taak van de aangezochte rechter vergemakkelijken. In de context van art. 7 lid 2 Brussel I-bis pleit dit voor de concentratie van de bevoegdheid, in het bijzonder bij schadevergoedingsvorderingen wegens inbreuken op het mededingingsrecht, met name wanneer het gaat om praktijken van exploitanten van digitale platforms. Gezien de specifieke motivering van het arrest door het HvJEU, namelijk dat het in casu gaat om een inbreuk op het mededingingsrecht door een exploitant van een online platform, blijft onduidelijk of dit arrest voor alle representatieve vorderingen geldt, ongeacht de grondslag daarvoor. In dit specifieke geval wijst het HvJEU op het probleem van lokalisatie van de plaats van het intreden van schade. De oplossing wordt gevonden in het gelijkstellen van de virtuele ruimte waarop dit platform opereert met het grondgebied van de lidstaat waarop dit platform zich richt. Bij andersoortige claims is de lokalisatie van deze plaats vaak wel mogelijk. Dit roept de vraag op of er ruimte is voor een nieuwe prejudiciële vraag aan het HvJEU.

5. Alternatieve bevoegdheidsgrond bij meerdere verweerders

Ook in het geval van meerdere verweerders met een woonplaats in verschillende lidstaten heeft de eiser een keuze. Hij kan overeenkomstig art. 8 lid 1 Brussel I-bis alle verweerders tegelijk voor de rechter in een lidstaat van de woonplaats van een van de verweerders oproepen. Voorwaarde is dat er tussen de vorderingen een zo nauwe band bestaat dat een goede rechtsbedeling vraagt om hun gelijktijdige behandeling en berechting, om te vermijden dat bij afzonderlijke berechting van de zaken onverenigbare beslissingen worden gegeven. Er bestaat inmiddels veel rechtspraak over de wijze van het vaststellen van de ‘zo nauwe band’ in de zin van deze bepaling. In de periode waarop deze kroniek betrekking heeft, wijs ik op twee arresten van het HvJEU over dit onderwerp. In het *Beverage City/Advance Magazine Publishers*-arrest ging het om de vraag of art. 8 lid 1 Brussel I-bis kan worden toegepast in een geval waarbij de houder van een Uniemark in het kader van een vordering wegens inbreuk vorderingen heeft ingesteld tegen alle verweerders, wanneer aan elk van hen een inhoudelijk identieke inbreuk op dat werk wordt verweten en deze verweerders door een exclusieve distributieovereenkomst zijn verbonden.²⁸ Het is vaste rechtspraak van het HvJEU dat voor de toepassing van art. 8 lid 1 Brussel I-bis vereist is dat sprake is van dezelfde situatie, feitelijk en rechtens, op de datum waarop een rechtsvordering wordt ingesteld tegen meerdere verweerders bij één rechter in een lidstaat.²⁹ In casu staat centraal of het bestaan van een exclusieve distributieovereenkomst volstaat om vast te stellen dat er sprake is van een en dezelfde feitelijke situatie. Het HvJEU wijst erop dat bij het beoordelen of er tussen de verschillende bij de rechter ingediende vorderingen een ver-

band bestaat, de rechter er onder meer rekening mee moet houden dat meerdere in verschillende lidstaten gevestigde vennootschappen ieder afzonderlijk worden beschuldigd van dezelfde inbreuk op dezelfde producten. Voor het vaststellen of sprake is van eenzelfde feitelijke situatie is de relatie tussen de verweerders van belang. In casu bestaat tussen de verweerders een exclusieve distributieovereenkomst. Een dergelijke exclusieve contractuele relatie tussen deze twee vennootschappen maakt het waarschijnlijker dat de jegens hen gestelde inbreukmakende handelingen kunnen worden geacht deel uit te maken van een en dezelfde feitelijke situatie die kan rechtvaardigen dat één enkele rechterlijke instantie bevoegd is om uitspraak te doen over de vorderingen tegen alle actoren die deze handelingen hebben verricht. Volgens het HvJEU kunnen meerdere verweerders die in verschillende lidstaten woonplaats hebben, op grond van art. 8 lid 1 Brussel I-bis worden opgeroepen voor het gerecht van de woonplaats van een van hen, waarbij de houder van een Uniemark in het kader van een vordering wegens inbreuk vorderingen heeft ingesteld tegen alle verweerders, wanneer aan elk van hen een inhoudelijk identieke inbreuk op dat merk wordt verweten en deze verweerders door een exclusieve distributieovereenkomst zijn verbonden.

In het *AB en Heineken/MTB*-arrest komt ook de vaststelling van de ‘zo nauwe band’ in de zin van art. 8 lid 1 Brussel I-bis aan de orde. In casu betreft het een bij de Nederlandse rechter ingestelde vordering van een Griekse bierbrouwerij (MTB) tegen een andere Griekse bierbrouwerij (AB) en Heineken, zijnde de moedermaatschappij van deze laatste bierbrouwerij. De vordering betreft een vordering tot schadevergoeding op basis van een vaststelling door de Griekse mededingingsautoriteit dat AB haar machtspositie heeft misbruikt. In de beslissing van deze autoriteit staat vermeld dat Heineken niet betrokken was in het onderzoek, omdat niet was aangetoond dat Heineken rechtstreeks aan de vastgestelde inbreuken had deelgenomen, en omdat de bijzondere omstandigheden niet het vermoeden deden rijzen dat Heineken beslissende invloed op haar Griekse dochtermaatschappij had uitgeoefend. In de Nederlandse procedure heeft de Hoge Raad twee prejudiciële vragen aan het HvJEU gesteld.³⁰ Het HvJEU herformuleert de twee vragen tot één vraag: is art. 8 lid 1 Brussel I-bis van toepassing in geval van vorderingen tot hoofdelijke veroordeling van een moedermaatschappij en haar dochteronderneming tot vergoeding van de schade veroorzaakt door een door deze dochteronderneming begane inbreuk op de mededingingsregels, waarbij de aangezochte rechter van de woonplaats van de moedermaatschappij zich voor de vaststelling van zijn internationale bevoegdheid uitsluitend baseert op het vermoeden dat nu de moedermaatschappij direct of indirect het gehele of nagenoeg het gehele kapitaal van de inbreukmakende dochteronderneming in handen heeft, zij beslissende

²⁸ HvJEU 7 september 2023, C-832/21, ECLI:EU:C:2023:635, *NJ* 2023/289 (*Beverage City Polska/Advance Magazine Publishers*).

²⁹ Zie ook laatstelijk HvJEU 10 juli 2025, C-99/24, ECLI:EU:C:2025:563, *NJ* 2025/288 (*Chmicka*).

³⁰ HR 23 juni 2023, ECLI:NL:HR:2023:965, *NJ* 2023/221.

invloed uitoefent op deze dochteronderneming?³¹ Het is volgens het HvJEU met betrekking tot de vorderingen tegen de verschillende verweerders aan de nationale rechter om te beoordelen of sprake is van dezelfde situatie rechtens en feitelijk, rekening houdend met alle relevante gegevens van de bij hem aanhangige zaak. Deze rechter moet zich ook ervan vergewissen dat de vorderingen tegen de ankergedaagde niet bedoeld zijn om op kunstmatige wijze te voldoen aan de voorwaarde voor toepassing van art. 8 lid 1 Brussel I-bis. Het HvJEU wijst erop dat aan de voorwaarde van het bestaan van dezelfde situatie feitelijk en rechtens moet worden geacht te zijn voldaan wanneer verschillende ondernemingen die hebben deelgenomen aan één enkele voortdurende inbreuk op de mededingingsregels van de EU, die is vastgesteld in een besluit van de Europese Commissie, als verweerders worden aangesproken op grond van hun deelname aan die inbreuk. Niet relevant is dat de verweerders in het hoofdgeding zowel op verschillende plaatsen als op verschillende tijdstippen aan de uitvoering van de betrokken mededingingsregeling hebben deelgenomen. Wanneer derhalve vaststaat dat een vennootschap en haar dochteronderneming deel uitmaken van dezelfde economische eenheid en dus één enkele onderneming in de zin van de mededingingsregels van de EU vormen, is het bestaan zelf van deze economische eenheid die de inbreuk heeft gepleegd, doorslaggevend voor de aansprakelijkheid van de ene of van de andere tot de onderneming behorende vennootschap voor de mededingingverstorende gedraging van de onderneming. Om die reden leidt het begrip ‘onderneming’, en dus het begrip ‘economische eenheid’, van rechtswege tot de hoofdelijke aansprakelijkheid van de entiteiten waaruit de economische eenheid op het moment van de inbreuk bestaat. De schending van de Europese mededingingsregels behoeft niet in een definitief besluit van de Europese Commissie te zijn vastgesteld. Volgens vaste rechtspraak moeten de bijzondere bevoegdheidsregels voor een gemiddeld oordeelkundig verweerder redelijkerwijs voorzienbaar zijn, zodat hij eenvoudig kan vaststellen voor welke andere rechter dan die van de staat van zijn woonplaats hij zou kunnen worden opgeroepen. Een moedermaatschappij en haar in een andere lidstaat gevestigde dochteronderneming kunnen volgens het HvJEU dit redelijkerwijs voorzien in geval van een door een van hen gepleegde inbreuk op de mededingingsregels van de EU en er derhalve rekening mee houden dat zij worden opgeroepen voor de rechterlijke instanties van de lidstaat van de woonplaats van de andere vennootschap om zich te verweren tegen op die inbreuk gebaseerde vorderingen. Bij het onderzoek van de internationale bevoegdheid wordt noch de ontvankelijkheid, noch de gegrondheid van de vordering beoordeeld. Er worden uitsluitend de aanknopingspunten met de forumstaat geïdentificeerd die de bevoegdheid op grond van art. 8 lid 1 Brussel I-bis rechtvaardigen.

31 HvJEU 13 februari 2025, C-393/23, ECLI:EU:C:2025:85, *RodW* 2025/947; *JOR* 2025/149, m.nt. R.B. van Hees; *JBP* 2025/32, m.nt. T.H.W. Korvinus en L.E. Samuëls (*AB Brewery en Heineken/MTB*). Zie ook A. Koeman & M. Beck, ‘MTB/Heineken-arrest: moederaansprakelijkheid in het mededingingsrecht toegepast bij het bepalen van de bevoegdheid civiele rechter’, *M&M* 2025, afl. 3, p. 147-152.

gen. De nationale rechter kan zich bij zijn onderzoek beperken tot het nagaan of niet op voorhand is uitgesloten dat sprake was van een beslissende invloed van de moedermaatschappij op de dochteronderneming, om zich bevoegd te kunnen verklaren voor zover het nationale recht dit toestaat. De verweerders kunnen aantonen dat de vordering kunstmatig is, door zich te beroepen op bewijskrachtige aanwijzingen waaruit blijkt dat ofwel de moedermaatschappij niet direct of indirect het gehele of nagenoeg het gehele kapitaal van haar dochteronderneming in handen had, ofwel dit vermoeden toch niet kan gelden.³²

De vaststelling van de ‘zo nauwe band’ komt ook in het arrest van het HvJEU van 16 april 2026 aan de orde.³³ Dit arrest betreft civielrechtelijke procedures in het zogenoemde Stroomkabelskartel³⁴ en het zogenoemde Golfkartonkartel. In het Stroomkabelskartel gaat het om een vaststelling door de Europese Commissie dat door de in de beschikking van de Europese Commissie genoemde ondernemingen inbreuk op het Europese mededingingsrecht heeft plaatsgevonden. In het Golfkartonkartel is sprake van een vaststelling van inbreuk op het Europese mededingingsrecht en op het Italiaanse nationale mededingingsrecht door de Italiaanse mededingingsautoriteit. Het arrest van het HvJEU is gewezen op basis van de prejudiciële vragen in twee afzonderlijke procedures voor het gerechtshof Amsterdam.³⁵ Het HvJEU voegt de zaken samen en wijst één arrest in beide procedures. Het HvJEU verduidelijkt dat voor het bestaan van een zo nauwe band in de zin van art. 8 lid 1 Brussel I-bis niet nodig is dat de ankergedaagde in de beschikking van de Europese Commissie dan wel van de nationale mededingingsautoriteit wordt genoemd waarin de inbreuk op het Europese dan wel het nationale mededingingsrecht is vastgesteld. Noch wordt bij het vaststellen van de zo nauwe band rekening gehouden met de toewijsbaarheid van de vordering jegens de ankergedaagde. Over de vraag of het voor de buitenlandse gedaagde voorzienbaar had moeten zijn dat deze op basis van art. 8 lid 1 Brussel I-bis voor de rechter van de woonplaats van de ankergedaagde kan worden opgeroepen, overweegt het HvJEU dat de voorzienbaarheid geen zelfstandig criterium is. Het is een algemeen beginsel dat in aanmerking moet worden genomen. Aan dat beginsel wordt volgens het HvJEU voldaan indien sprake is van een zo nauwe band in de zin van art. 8 lid 1 Brussel I-bis. Wat meer in het

32 In zijn arrest van 29 mei 2026 (ECLI:NL:HR:2026:814) wijst de Hoge Raad op de overwegingen van het HvJEU dat de rechter in een situatie als de onderhavige zich in beginsel ertoe kan beperken na te gaan of niet op voorhand is uitgesloten dat sprake was van een beslissende invloed van de moedermaatschappij op de dochteronderneming. Dit is het geval indien de eiser verwijst naar het vermoeden van beslissende invloed en aansprakelijkheid van de moedermaatschappij. De Hoge Raad overweegt dat het hof tegen wiens arrest cassatieberoep is ingesteld, gezien deze overwegingen niet van een onjuiste rechtsopvatting is uitgegaan.

33 HvJEU 16 april 2026, gevoegde zaken C-672/23 en C-673/23, ECLI:EU:C:2026:293 (*Electricity & Water Authority of the Government Bahrain/Prysmian en ABB (Powerkabels Cartel) en Smurfit Kappa/Unilever Europe (Cardboard Cartel)*).

34 COM C(2014) 2139 final van 2 april 2014.

35 Hof Amsterdam 19 september 2023, ECLI:NL:GHAMS:2023:2570 en Hof Amsterdam 19 september 2023, ECLI:NL:GHAMS:2023:2571.

bijzonder vorderingen tot schadevergoeding wegens inbreuken op het mededingingsrecht betreft is dit het geval wanneer een verweerder als deel van een onderneming aan één enkele inbreuk op het Europese mededingingsrecht heeft deelgenomen. Het HvJEU bevestigt dat art. 8 lid 1 Brussel I-bis zowel de internationale bevoegdheid (rechtsmacht) als de relatieve bevoegdheid van de rechter regelt. Dit artikel verzet zich echter volgens het HvJEU niet ertegen dat de aanvankelijk op basis van dat artikel aangezochte rechter zich relatief onbevoegd verklaart van de vordering tegen de ankergedaagde kennis te nemen ten gunste van een andere bevoegde rechter in die lidstaat, wanneer deze onbevoegdverklaring in overeenstemming is met het nationale procesrecht en geen afbreuk doet aan het nuttig effect van Brussel I-bis. Op basis van dit arrest blijft nog steeds onduidelijk hoe men in de praktijk met het vereiste van voorzienbaarheid moet omgaan. Het HvJEU geeft aan dat het bestaan van een zo nauwe band in de zin van art. 8 lid 1 Brussel I-bis tot het bestaan van voorzienbaarheid leidt, maar de vraag rest in hoeverre de aangezochte rechter bij het vaststellen van zo'n band met de voorzienbaarheid rekening moet houden. Zijn niet nieuwe prejudiciële vragen hierover nodig?³⁶ Het HvJEU herhaalt zijn overwegingen uit het *AB en Heineken/MTB*-arrest dat bij de vaststelling van een zo nauwe band geen rekening wordt gehouden met de toewijsbaarheid van de vordering tegen de ankergedaagde. Er mag slechts worden onderzocht of de verzoeker de voorwaarden voor de toepassing van art. 8 lid 1 Brussel I-bis niet kunstmatig heeft gecreëerd. Het HvJEU voegt eraan toe dat het feit dat de kartelschadevordering betrekking heeft op schade die zich buiten de EU/EER-ruimte heeft voorgedaan, op zichzelf niet impliceert dat de vordering in het kader van de toetsing van de rechtsmacht kennelijk ongegrond moet worden geacht. Het is voldoende dat de rechter vaststelt dat het niet is uitgesloten dat de verweerders deel uitmaken van een 'economische eenheid'. Het lijkt erop dat de drempel voor het niet aannemen van de rechtsmacht op grond van art. 8 lid 1 Brussel I-bis wegens de niet-toewijsbaarheid van de vordering tegen de ankergedaagde heel hoog ligt.

6. Exclusieve bevoegdheidsgronden

6.1 Beëindiging huurovereenkomst van een onroerend goed

De bevoegdheidsregels van Brussel I-bis zijn overeenkomstig art. 5 en 6 in beginsel van toepassing indien de verweerder zijn woonplaats in een lidstaat heeft. Art. 24 Brussel I-bis vormt hierop echter een uitzondering. De in een lidstaat aangewezen rechter is – ongeacht de woonplaats van partijen – exclusief ('bij uitsluiting') bevoegd tot kennisneming van de in deze bepaling genoemde geschillen. Het is vaste rechtspraak dat art. 24 Brussel I-bis strikt moet worden uitgelegd. Zo is op ba-

sis van art. 24 lid 1 Brussel I-bis de rechter in de lidstaat van de ligging van een onroerend goed exclusief bevoegd tot kennisneming van de geschillen inzake zakelijke rechten op huur en verhuur, en pacht en verpachting daarvan. In het *EM/Roompot*-arrest overweegt het HvJEU dat hieronder niet vallen de geschillen uit een tussen een particulier en een ondernemer gesloten overeenkomst waarbij die ondernemer een vakantie-woning die gelegen is in een door hem geëxploiteerd vakantiepark voor persoonlijk gebruik ter beschikking stelt voor korte tijd, en die zich niet alleen uitstrekt tot het gebruik van die woning, maar ook tot een geheel van diensten dat wordt verricht tegen een totaalprijs.³⁷ In zo'n geval is immers niet alleen sprake van een overeenkomst van huur en verhuur van een onroerend goed, maar worden er tevens extra diensten aangeboden tegen een totaalprijs die de kwaliteit en het belang van alle in het vakantiepark aangeboden diensten weerspiegelt. De strikte interpretatie van art. 24 Brussel I-bis brengt mee dat evenmin een vordering tot betaling van een vergoeding wegens de niet-contractuele bewoning van een onroerend goed na de beëindiging van een huurovereenkomst betreffende dat onroerend goed onder deze bepaling valt. Het betreft immers een op een persoonlijk recht gebaseerde vordering, aldus het HvJEU in het *Chmicka*-arrest.³⁸ Deze vordering kan onder andere onder art. 7 lid 2 Brussel I-bis vallen. Er is immers sprake van een vordering over de aansprakelijkheid van een verweerder op grond van een aan de verweerder toerekenbaar schadebrennend feit. In casu gaat het om een handelen of nalaten dat in strijd is met een verplichting of een door de wet opgelegd verbod. Er moet wel een causaal verband kunnen worden aangetoond tussen de schade en de onrechtmatige daad die deze schade heeft veroorzaakt, zonder dat een specifiek onderscheid dient te worden gemaakt voor daarmee gelijkgestelde daden.

6.2 Art. 24 Brussel I-bis en reflexwerking

In de literatuur werd erover getwijfeld of aan art. 24 Brussel I-bis een reflexwerking kan worden toegekend.³⁹ Art. 24 Brussel I-bis kan alleen aan de rechter in een lidstaat rechtsmacht verlenen. Is sprake van een geschil dat onder het materiële toepassingsgebied van deze bepaling valt (bijvoorbeeld een geschil over de huur van een onroerend goed of een geschil over de geldigheid van een besluit van een orgaan van een vennootschap) en wordt een rechter in een derde land door art. 24 Brussel I-bis aangewezen, dan is deze bepaling niet van toepassing. Zou aan deze bepaling reflexwerking worden toegekend, dan zou de rechter in dat derde land exclusief bevoegd zijn en is geen rechter in een lidstaat bevoegd tot kennisneming van het geschil tussen partijen. Voor de reflexwerking pleit het aan

37 HvJEU 16 november 2023, C-497/22, ECLI:EU:C:2023:873, *NJ* 2024/60 (*EM/Roompot Service*).

38 HvJEU 10 juli 2025, C-99/24, ECLI:EU:C:2025:563, *NJ* 2025/288 (*Chmicka*).

39 Vgl. P. Vlas, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 24 Brussel I-bis, aant. 3. Zie ook P. Mankowski, in: T. Rauscher, *EuZPR/EuIPR, Brüssel Ia, Lugano, Band I*, Keulen: Otto Schmidt 2021, art. 24, nrs. 6-9, C. de Lima Pinheiro, in: Magnus/Mankowski, *ECPIL, Brussels Ibis Regulation*, Keulen: Otto Schmidt 2023, art. 24, nrs. 9-12 en Hartley 2023, nrs. 12.09-12.10.

36 De vraag of de voorzienbaarheid een zelfstandig toepassingscriterium van art. 8 lid 1 Brussel I-bis is, ligt ook in twee procedures voor de Hoge Raad voor, waarin inmiddels door A-G Ibili en A-G Sniijders is geconcludeerd (ECLI:NL:PHR:2026:225 (*SDEJ/Stellantis*) en ECLI:NL:PHR:2026:224 (*Mercedes/SEC*)).

de bepaling ten grondslag liggende beginsel van *Gleichlauf* tussen de bevoegde rechter en het toepasselijke recht. De tot kennisneming van geschillen bevoegde rechter past dan zijn eigen recht toe. In de arresten *IRnova/FLIR* en *BSH Hausgeräte/Electrolux* heeft het HvJEU de reflexwerking van art. 24 Brussel I-bis verworpen.⁴⁰ Wijst art. 24 Brussel I-bis een rechter in een derde land aan, dan is het niet van toepassing. In zo'n geval wordt de rechtsmacht vervolgens vastgesteld door de overige bepalingen van de verordening, indien de verweerder zijn woonplaats in een lidstaat heeft. De verordening regelt immers geen rechtsmacht in verhouding tot derde landen.⁴¹ Dat het gevaar van niet-erkenning van de beslissing van de rechter in dit geval in het derde land bestaat, komt voor rekening van de bij het geschil betrokken partijen.⁴²

7. Forumkeuze

7.1 Werking van forumkeuze jegens derden

Overeenkomstig art. 25 Brussel I-bis kunnen partijen een recht of de gerechten van een lidstaat aanwijzen voor de kennisneming van geschillen die naar aanleiding van een bepaalde rechtsbetrekking zijn ontstaan of zullen ontstaan. Als uitgangspunt geldt dat slechts de bij een forumkeuze betrokken partijen aan een dergelijk beding gebonden zijn. In twee arresten van het HvJEU kwam de vraag aan de orde of ook een derde aan een forumkeuzebeding gebonden kan zijn. In het *EB/KP*-arrest overweegt het HvJEU dat ook de cessionaris van een vordering tot betaling van schadevergoeding wegens niet-uitvoering van een contract zich onder dezelfde voorwaarden als de cedent op een forumkeuzebeding jegens de derde kan beroepen dat opgenomen was in het contract tussen de cedent en de derde.⁴³ Dit is echter anders indien de oorspronkelijke contractspartijen (lees: cedent en derde/debitor-cessus) zijn overeengekomen dat dit beding niet aan hen kan worden tegengeworpen in geval van cessie van een uit dat contract voortvloeiende vordering. Een dergelijke uitleg van art. 25 Brussel I-bis draagt bij tot de verwezenlijking van de doelstelling van rechtszekerheid van Brussel I-bis, doordat de verweerder de zekerheid heeft dat hij redelijkerwijs kan voorzien voor welk gerecht hij zal worden opgeroepen, ongeacht of een vordering die voortvloeit uit het contract waarin het forumkeuzebeding is opgenomen, al dan niet is overgedragen. In casu heeft de cessionaris een gerechtelijke procedure aanhangig gemaakt bij de rechter die tussen de cedent en de derde in het contract is aan-

gewezen tot kennisneming van de gerezen en te rijzen geschillen.

In het arrest in de gevoegde zaken *Maersk/Allianz Seguros* en *Mapfre España/MACS* kwam de vraag aan bod aan de hand van welk recht de tegenwerpbaarheid van een forumkeuzebeding aan de derde-houder van het cognossement waarin het beding is opgenomen, moet worden bepaald.⁴⁴ Is dit het recht van de lidstaat van de in het cognossement aangewezen rechter of het recht dat op de verkrijging van het cognossement door de derde-houder ervan van toepassing is? Het HvJEU overweegt dat art. 25 lid 1 Brussel I-bis niet bepaalt welke gevolgen een forumkeuzebeding heeft ten aanzien van een derde, noch welk nationaal recht in dat verband geldt. Art. 25 Brussel I-bis is niet relevant in het kader van het onderzoek of de derden zijn gesubrogeerd in alle rechten en verplichtingen van de bevrachters, aangezien deze subrogatie wordt beheerst door het nationale recht dat van toepassing is ten gronde, zoals bepaald door de regels van internationaal privaatrecht van de lidstaat van de verwijzende rechter. Dat recht beheerst dus ook de tegenwerpbaarheid van het forumkeuzebeding aan de derde-houder van het cognossement. Als voorwaarde geldt dat sprake moet zijn van een forumkeuzebeding dat op grond van art. 25 Brussel I-bis geldig is. Een nationale regeling op grond waarvan een derde houder van het cognossement wordt, en dus in alle rechten en verplichtingen van de bevrachter wordt gesubrogeerd, met uitzondering van die welke voortvloeien uit een forumkeuzebeding dat in dat cognossement is opgenomen, kan in strijd zijn met art. 25 Brussel I-bis. Dit is het geval indien dat beding enkel aan die derde kan worden tegengeworpen en hij daarover afzonderlijk heeft onderhandeld.

7.2 Asymmetrische forumkeuze

Onder andere in de financieringspraktijk komt het voor dat partijen een zogenoemd asymmetrisch forumkeuzebeding overeenkomen. Op basis van zo'n forumkeuze wordt een rechter exclusief bevoegd verklaard tot kennisneming van de geschillen die uit de rechtsverhouding tussen partijen rijzen. Bovendien maakt dit beding het voor een van de partijen mogelijk om ook een andere rechter aan te zoeken. In het *SIL/Agora*-arrest kwam de vraag aan de orde of een beding in de zin van art. 25 Brussel I-bis geldig is waarbij een bepaalde Italiaanse rechter exclusief bevoegd wordt verklaard en waarbij een van de partijen zich het recht voorbehoudt tegen de wederpartij te procederen voor een ander bevoegd gerecht in Italië of in het buitenland.⁴⁵ Het HvJEU benadrukt dat deze vraag niet valt onder de materiële geldigheidsgronden van het beding en

40 HvJEU 8 september 2022, C-399/21, ECLI:EU:C:2022:648, *NJ* 2022/341 (*IRnova/FLIR*) en HvJEU 25 februari 2025, C-339/22, ECLI:EU:C:2025:108, *NJ* 2025/283, m.nt. C.G. van der Plas (*BSH Hausgeräte/Electrolux*). Zie ook G. van Calster, 'Brussels Ia and the Hague Judgments Convention: A Note on Non-Domiciled Parties and on Reflexive Jurisdictional Rules', *NIPR* 2023, afl. 3, p. 401-407.

41 Zie meer over deze problematiek K.C. Henckel, 'The Brussels Ibis Reform, Third State Defendants and the Dutch Experience', *NIPR* 2025, afl. 1, p. 3-28.

42 Zie meer M. Zilinsky, 'Vennootschapsrechtelijke geschillen, rechtsmacht en reflexwerking', *WPNR* 2026, afl. 7533, p. 127-130.

43 HvJEU 23 oktober 2025, C-682/23, ECLI:EU:C:2025:827 (*EB/KP*).

44 HvJEU 25 april 2024, gevoegde zaken C-345/22 en C-347/22, ECLI:EU:C:2024:349, *NJ* 2024/344, m.nt. C.G. van der Plas (*Maersk/Allianz Seguros* en *Mapfre España/MACS*).

45 HvJEU 27 februari 2025, C-537/23, ECLI:EU:C:2025:120, *JOR* 2025/150, m.nt. M. Zilinsky, *JBP* 2025/33 m.nt. M.B.A. Hettterscheidt (*SIL/Agora*). Zie over dit arrest ook S.A. Krusinga, 'De asymmetrische forumkeuze: rechtsgeldig op grond van Brussel I bis?', *Bb* 2025/25 en B.J. van het Kaar, 'Asymmetrische forumkeuze en derde landen', *WPNR* 2025, afl. 7504, p. 401-403.

dus niet beheerst wordt door het recht dat in de lidstaten overeenkomstig art. 25 Brussel I-bis wordt vastgesteld.

Een forumkeuzebeding dat voldoende precies een rechter aanwijst van lidstaten of staten die partij zijn bij het Verdrag van Lugano 2007⁴⁶ en daarnaast verwijst naar de andere gerechten die bevoegd zijn krachtens de overige bevoegdheidsbepalingen van Brussel I-bis, voldoet aan art. 25 Brussel I-bis. Zo'n beding is voldoende nauwkeurig en voldoet aan de doelstellingen van voorspelbaarheid, transparantie en rechtszekerheid. Het betreft in feite een verwijzing naar de algemene bevoegdheidsregels die in die verordening en dat verdrag zijn opgenomen. Een dergelijk beding is niet onevenwichtig en oneerlijk indien partijen vrijelijk ermee hebben ingestemd, met uitzondering van de gevallen die vallen onder de bijzondere bevoegdheidsregelingen in verzekerings-, consumenten- en arbeidsgeschillen en/of onder art. 24 Brussel I-bis. Wijst een beding daarentegen tevens rechters in een of meer derde landen aan, dan is het volgens het HvJEU in strijd met Brussel I-bis, omdat het niet aan de doelstellingen voldoet. Het EU-recht staat het niet toe om de bevoegde gerechten aan te wijzen wanneer deze aanwijzing eventueel afhankelijk is van de toepassing van de regels van internationaal privaatrecht van derde landen. Het arrest van het HvJEU roept vele vragen op. Naast de vraag naar de wenselijkheid van het oordeel van het HvJEU rijst tevens de vraag of het ook de geldigheid van een exclusieve forumkeuze voor de rechter van een derde land bedreigt.⁴⁷

8. Tot slot

De rechtspraak van het HvJEU over de uitleg van Brussel I-bis is er om de toepassing van deze voor de praktijk zeer relevante verordening te verduidelijken. Soms veroorzaakt het HvJEU echter veel onzekerheid, waarmee de praktijkjuristen moeten leren omgaan, zie bijvoorbeeld de arresten in de zaken *SIL/Agora* en *Cabris Investments/Revetas Capital Advisers*. Daarbij komt dat het HvJEU steeds vaker arresten zonder een voorafgaande conclusie van de advocaat-generaal wijst. Bij gebreke van een officiële toelichting op Brussel I-bis is dit te betreuren. Deze conclusies zijn belangrijk voor de rechtsvinding en kunnen in de toekomst richting aan de toepassing van Brussel I-bis geven.

*Marek Zilinsky**

⁴⁶ Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, Lugano, 30 oktober 2007 (*PbEU* 2007, L 339/3).

⁴⁷ Zie voor een uitvoerige analyse van het arrest van het HvJ EU en van de vervolgspraak van de Franse rechter P. Sluiter, B.J.T. Wanders & M. Zilinsky, 'Rechtsonzekerheid na *SIL/Agora*: asymmetrische forumkeuzes in de contractspraktijk en legal opinions', *Contracteren* 2025, afl. 4, p. 143-150. In dit artikel worden ook de gevolgen van het arrest van het HvJEU voor de *legal opinion*-praktijk besproken.

* Mr. M. Zilinsky is adviser bij Houthoff en universitair hoofddocent internationaal privaatrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam.